

A magyarországi horvátok rövid története

A magyarországi horvátság egyike hazánk eredet, nyelvjárás és néprajzi sajátosságok szempontjából legszínesebb, legösszetettebb kisebbségi közösségeinek. a hazai horvát kisebbség a kutatók véleménye szerint legalább hét (de egyesek szerint tizenkét), részben eltérő nyelvjárást beszélő (a horvát nyelv mindhárom fő nyelvjárástípusa, a kaj, što és ča megtalálható náluk), más-más korszakban kialakult, egymástól földrajzilag is elkülönülő, s a horvát anyanemzet teljes etnikai területének (a mai Horvátországon kívül még Bosznia- Hercegovina egyes részei) különböző vidékeiről származó népcsoportra oszlik. A horvát anyanemzet körében a hazai horvát etnikai csoportok jelentős részének megvannak a hasonmásai, rokonai, bár néhány magyarországi horvát népcsoport hazánk területén formálódott és itt nyerte el az évszázadok során éppen szigetszerű, zárt elhelyezkedésének köszönhetően mai jellemzőit. Részben emiatt, részben az anyanemzettől való elzártság, illetve az (egymással és az anyanemzettel fenntartott) interetnikus kapcsolatok alacsony intenzitása miatt a magyarországi horvát kisebbség nemzeti identitástudata is az anyanemzetétől eltérő fejlődésen ment keresztül. Bár a horvát anyanemzet XIX - XX. századi nemzeti integrációs folyamatai során szintén több, egymástól eltérő nyelvjárást beszélő (de részben közös történelmi hagyományokkal rendelkező) népcsoportból alakult ki, a kohéziót elősegítették a nemzetállamiság csíráját jelentő autonómia keretei, ezen belül különösen az önálló oktatásügy megléte. A magyarországi horvát népcsoportok esetében viszont a nemzeti integrációt elősegítő politikai keretek a legutóbbi időkig vagy teljesen hiányoztak, vagy ezek 1945 után a délszláv integrációt helyezték előtérbe. Mindezek ellenére az egyedi eltérésektől, nyelvi- néprajzi sajátosságoktól függetlenül a hazai horvát népcsoportokat is összekötik egymással legfontosabb hagyományaik, alapvető kulturális jellemzőik és a római katolikus egyházhoz való tartozásuk.

A magyarországi horvátság különböző korokban és a horvát etnikai terület más-más vidékeiről érkezett mai lakóhelyére, elsősorban a törökök elől menekülve, illetve a török hódoltság korában (vagy azt követően) a XV. és a XVIII. század között, bár a Dráva bal partján már az Árpád - korban is éltek, feltehetően őshonos horvátok. Ha a beköltözés sorrendjét vesszük, akkor a nyugat-magyarországi, újabb nevükön gradistyei horvátokat illeti az elsőség, akik a horvátok 1493-as töröktől elszenvedett korbáviai veresége nyomán kezdtek Magyarország felé menekülni Horvátország veszélyeztetett délkeleti területeiről, de egyes - Horvátországban és nyugat-magyarországi (Sopron, Moson, Vas) megyék területén egyaránt - birtokokkal rendelkező főúri családok (a Batthyányiak, az Erdődyek, a Zrínyiek, Jurisics Miklós) szervezeten is áttelepítették horvát jobbágyaikat. Az írott forrásokban e tájon 1515-ben bukkannak fel először az akkori Magyarországhoz tartozó Kismartonban (Eisenstadt). Beköltözésük folyamatos, s eltart egészen a 17. század közepéig. A Horvátország különböző vidékeiről jöttek nyelvjárás szempontjából nem egységesek, felismerhető néprajzi jegyekkel rendelkező népcsoporttá hazánk területén váltak.

Földrajzi sorrendben haladva a következő, hazai horvát népcsoportot a kutatók Mura menti, vagy zalai horvátoknak nevezik. A Mura menti horvátok többsége 1690 (Kanizsa török alóli felszabadulása után), valamint a Rákóczi- szabadságharcot követően költözött mai lakóhelyére a Mura túlsópartján fekvő Muraközbe, valamint Nyugat- Horvátország török által meg nem szállt és túlnépesedett vidékeiről. Ez a hazai horvát népcsoport nyelvjárás és kulturális jegyek szempontjából meglehetősen egységes: valamennyien a kaj nyelvjárást beszélnek. A Dráva menti horvát népcsoport Somogy és Baranya megyék déli sávjában, a horvát- magyar határfolyó mentén él (a 17-18. században Somogy megye északi, Balaton melletti részein is sok horvát falu volt.) Itt, a középkori magyar- horvát etnikai határ mentén a Drávai mocsarai és erdei védelmében több

kutató feltételezései szerint elképzelhető, hogy az Árpád- kori horvát népesség egy része - a somogyi magyarsághoz hasonlóan - átvészelhette a török hódoltság idejét. Bizonyos azonban, hogy a 17. század végén, illetve a 18. században ez a horvát népcsoport is bőven kapott utánpótlást a túlparti Szlavóniából, sőt Bosznia horvát vidékeiről is, amit igazol az is, hogy nyelvjárás szempontjából nem egységesek, mind a što, mind a kaj nyelvjárást beszélő falvaik is vannak.

A Pécs környéki falvakban (és egykor Pécsett is) élő bosnyák- horvát népcsoport, mint neve is elárulja (bosnyák= Bosznia lakója), Boszniából, a kutatók megállapítás aszerint, annak is középső, részben még ma is horvátok által lakott tájairól származik. Egy részük már a török hódoltság idején letelepedett Baranya megyének ezen a táján, de a 17. század végén s a 18. század elején újabb csoportok csatlakoztak hozzájuk, miután a Habsburgok Bosznia felszabadítására irányuló kísérlete nem sikerült. Letelepítésükben szerepet játszott Radonay Mátyás Ignác pécsi püspök (1687-1703) is, aki így kívánta növelni egyházmegyéjében a katolikus népesség arányát.

A szintén Baranyában, illetve részben Bácskában élő sokác- horvátok Kelet- Szlavóniából, illetve Észak - Boszniából származnak. A sokácok többségükben a što nyelvjárás iző változatának régebbi alakját beszélik. Első adataink baranyai jelenlétükről a 16. századból vannak, de a 17. század végén, illetve a 18. század első felében az ő számukat is újabb bevándorlások növelték. A sokác név eredete nem tisztázott, tény az, hogy a Balkán nyugati vidékein ez általában a horvátok, a katolikusok gúnyneve. Ma Kelet- Szlavónia horvátságának nagy része e népcsoport tagja, de élnek sokác- horvátok még a vajdaságban is.

A bunyevác - horvátok ma Magyarországon a Bácskában (Baja városa és tágabb körzete) élnek, de régebben nagy számban laktak Fejér és Pest megyék egyes községeiben is. A múlt században nevüket és eredetüket a kelet- hercegovinai Buna folyóval hozták kapcsolatba, s vagy teljesen különálló délszláv népcsoportnak, vagy katolikus szerbeknek tartották őket. Eredetüket a tudomány ma már tisztázta. Őshazájuk Horvátországban, a Dinári és a Svilaja hegység mentén, illetve Nyugat- Hercegovinában van s nevük valószínűleg a hegyi pásztorok kőből épített kunyhójához (bunja) kapcsolódik. A 15-17. század között vándoroltak a Bácskába, valamint Horvátország délnyugati vidékeire (Lika, Krbava, Horvát Tengermellék, Zadar környéke stb.), ahol többségük ma is él. Vannak olyan számításokkal alátámasztott feltételezések is, amelyek szerint a horvátság közel egynegyede bunyevác eredetű. A Bácska északi részén a 15 éves háború (1593-1606) után nő meg a számuk, s utolsó migrációs hullámuk 1687- ben érkezett a Baja- Zombor - Szabadka háromszögbe. A bunyevácok a što nyelvjárás iző változatának újabb alakját beszélik.

A Duna-menti, vagy a 18. században rájuk ragasztott, de általuk is elfogadott néven **rác- horvátok** Kalocsa környékén élnek. Bár a Csepel - szigeti horvát falvak lakóit is e névvel illetik, de ők a bunyevácokéval megegyező nyelvjárást beszélik, míg a Kalocsa környékiek egy régies szlavóniai ező što nyelvjárást használnak. A Kalocsa környéki horvátok a 16. században települtek át Szlavóniába és egy sajátos archaikus szigetet képeznek. A rác- horvátok kapcsán meg kell jegyezni, hogy a 18. századi forrásokban a hazai horvát népcsoportokat számos néven emlegetik (sokszor ugyanazt a népességet többféleképpen is) horvát, tót, illír, dalmata, sokác, bunyevác stb. Sőt, ekkor terjedt el főleg a Budai Kamara irataiban, de másutt is a katolikus rác elnevezés is, noha a középkorban magyarul rácnak csak Szerbia ortodox (pravoszláv) lakóit nevezték. Ez az elnevezésbeli tarkaság később sok félreértés okozója lett. Egyébként a magyarországi horvát városi lakosság előszeretettel hívta magát latinosan dalmatának, vagy illírnek, függetlenül attól, hogy eredetileg bosnyák, bunyevác, vagy sokác volt.

A magyarországi horvátság történetében a 18. és a 19. század első fele számít egyfajta aranykornak. Nemcsak létszámuk, de a magyar társadalomban elfoglalt helyük is jóval jelentősebb volt a maiénál. Sok olyan településen is abszolút, vagy relatív többséget alkottak ahol ma már legfeljebb a temetők régi sírkövei árulkodnak egykori jelenlétükről. A 18. században horvát falvak voltak Somogy megye északi részén, a Balaton körül is, így például Buzsákban, amelynek híres hímezése is horvát eredetű. Ugyancsak horvát falvakat találhattunk volna akkoriban Fejér megyében is, de Zala, Vas Győr és Pest megyékben is sokkal több horvát község volt mint manapság. A 18. század második felétől egyre több, addig csak horvátok által lakott települése vált vegyes lakosságúvá, s előbb a városokban, majd az olyan községekben, ahol a horvátok kisebbségben voltak, megindult, igaz, ekkortájt inkább természetes folyamatként, az asszimiláció.

A Magyarországra költöző horvátság viszonylag gyorsan beilleszkedett a magyar társadalomba. A beilleszkedést megkönnyítette (legalábbis a katolikus magyar vidékeken) a horvát bevándorlók vallási hovatartozása is. Társadalmi-gazdasági helyzetük a 18. században jelentős mértékben eltér attól, ami a 20. században volt jellemző rájuk. Mind társadalom-, mind foglalkozásszerkezet terén a hazai horvátság 150-200 évvel ezelőtt jóval sokszínűbb és összetettebb képet mutatott, mint mondjuk az utóbbi 100 esztendőben. Ugyan legnagyobb részük akkor is falun élt és mezőgazdasággal foglalkozott, többségük jobbág volt, de voltak horvát földbirtokosok (nemesek) is, így például Zala megyében a Bedekovicsok, vagy a Zajgarok. A bácskai bunyevácok társadalmi összetétele, szerkezete pedig a 18. században teljesen nevezhető, hiszen volt saját nemességük: a Latinovitsok, a Rudicsok, a Pílásánovitsok, a Mamuzsicsok, a Vidákovicsok, az Adamovicsok, a Piukovicsok és még sokat mások, több tucat nemesi család, többségük III. Károlytól, illetve Mária Teréziától kapta nemesi címét és birtokát, főleg a török elleni küzdelmek során szerzett érdemeikért. Ez a nemesség a 18. században még beszélte ősei nyelvét és csak a 19. században vált nyelvében és tudatában is teljesen magyarrá. A bunyevácok fejlett polgársággal is rendelkezett, több bácskai városban is fontos szerepet játszottak. Persze náluk is a falusi jobbágyság képezte a legnagyobb tömeget, ugyanakkor meg más hazai horvát népcsoportok, így bosnyákok, sokákok között is voltak városlakók, polgárok. A bunyevác nemesség a 18. században jelentős súllyal vett részt a Bács-Bodrog vármegye politikai életében.

A falusi horvátság szinte mindenütt elsősorban földműveléssel, gabonatermesztéssel foglalkozott, bár az állattenyésztés is fontos szerepet játszott életükben, különösen a beköltözés után. Főként a betelepülést követő első évtizedekben (különösen a Boszniából származók) szívesebben foglalkoztak a jövedelmezőbb állattenyésztéssel. A pécsi bosnyák-horvátok a 18-19. században híresek voltak szőlő és borkultúrájukról, de a jobbágyfelszabadítás után a Pécs környéki bosnyák falvakban is elterjedt a szőlőművelés, valamint a kertészeti tevékenység is. (Általában a városok körzetében más horvát népcsoportok körében is.) A baranyai bosnyákok között különösen elterjedt a káposzta-termesztés, ezért káposztásoknak (kupusari) csúfolták őket. A Kalocsa környéki horvát falvakban (a környék magyar községeihez hasonlóan) a fűszerpaprika termesztése terjedt el. A Mura menti horvátok a 19. század második felében lótenyésztéssel is foglalkoztak, erős lovakat (muraközi fajta) tenyésztettek a pesti lóvasút számára. A Dráva menti horvátok körében a sertésenyésztés terjedt el (bár a juhtenyésztés háttérbe szorulásával más hazai horvát népcsoportok élelmezésében is megnőtt a sertéshús és zsír szerepe). A Dráva menti horvátoknál, valamint a Duna partján lakó bunyevácoknál és a sokákoknál a halászat, illetve a hajózás is jelentős tevékenységnek számított, s a Dráva menti horvátok közt hajó vontatók is voltak. A nyugat-magyarországi, gradistyei horvátok a múlt század végén, illetve századunkban a térség városaiban (Sopron, Szombathely, sőt Bécs) az iparban is vállaltak munkát. Ez utóbbira főleg azért került sor, mert a jobbágyfelszabadítás után a hazai

horvát népcsoportok többségénél a kisbirtok dominált, amely nem nyújtott megfelelő megélhetést a viszonylagosan népes családoknak. Sok helyen, például a Mura menti, a zalai horvátoknál a termőföldek minősége sem volt jó, valamint számos Mura, vagy Dráva menti horvát falu a nagybirtok szorításában élt, s földjeik növelésére csak a folyószabályozások teremthettek lehetőséget. Az említett okok miatt jelentősnek mondható a kivándorlás főleg a gradistyei, Mura és Dráva menti horvátok körében, s a cél ország legtöbbször az amerikai Egyesült Államok volt. többségük nem is tért vissza, bár előfordult, hogy egyik-másik az Újvilágban kisebb vagyont összekuporgatva hazajött és szülőfalujában földet vásárolt. Jobb helyzetben voltak a termékeny baranyai, bácskai tájakon lakó sokácok és bunyevácok, ráadásul körükben 1848 után sokan tekintélyes földbirtokkal rendelkeztek.

Az 1848-as év a jobbágyfelszabadításon kívül is fontos volt a magyarországi horvátság életében. Kivétel nélkül valamennyi hazai horvát népcsoport a magyar forradalom mellé állt, a zalai horvátok esetében ehhez hozzájárultak a Jelačić-féle határőr csapatok garázdálkodásai is, akik egyformán erőszakoskodtak a zalai horvát és magyar falvakban. Egy baranyai horvát papról tudunk, aki Jelačićyal rokonszenvezett, s emiatt átmenetileg őrizetben vették a magyar hatóságok. A bácskai bunyevácok tömegesen léptek be a nemzetőrségbe, illetve a honvédhadseregbe. Ebben az egyre inkább magyar érzelmű bunyevác nemesség hatásán túl szerepet játszottak a bácskai szerbséggel fennálló ellentétek is.

Mielőtt a hazai horvátság 20. századi történetére térnénk át, feltétlenül meg kell emlékezni a 18. században, illetve a 19. század elején még erős, nagyszámú magyarországi horvát polgárságról. Horvátok nagy számban éltek Budán, főleg a Vízivárosban; de a köztudatban inkább csak szerb lakosairól ismert Tabánban is. A tabáni katolikus plébánián, még a múlt század második felében is folyt horvát nyelvű hitélet. A főleg boszniai eredetű katolikus horvát népesség már a török időkben is felbukkan Budán, de a város 1686-os felszabadulása után nagy számban költöztek a magyar fővárosba. jelentékeny horvát polgárság élt Pécsen, Szegeden, de még - a szintén inkább a szerbektől ismert - Szentendrén is. az itt élt horvátok, akárcsak a szegediek, dalmatáknak nevezték magukat, de míg a szegediekről tudjuk, hogy valójában bunyevácok, addig a szentendrei horvátokról egyes kutatók kimutatták, hogy tényleg Dalmáciából származhatnak. A 18. század első felében horvát polgárok (bunyevácok, illetve sokácok) abszolút többségben voltak Baján, illetve Mohácson. A 18. században a városokban a különböző etnikumok békésen, de határozottan elkülönülve, saját közösségekben éltek. Így a pécsi vagy bajai és mohácsi horvát kézművesek és kereskedők saját "illír" céhekbe tömörültek, saját "illír" plébániáik voltak (Parochia Illyrica), képviselőik voltak a városok tanácsaiban. Baján például egészen 1765-ig a városi magisztrátus tagjait egyenlő arányban választották a három elismert "nemzet": bunyevác-horvát = Natio Dalmatica, német és szerb közül. Baján feljegyezték, hogy még 1768-ban is a városi bíró esküjét a ferences templomban (ez volt az illír plébánia) horvát nyelven tette le. A hazai horvát polgárság jórészt Boszniából eredt, amelyet a 17. század végi törökellenes háborúk során katolikus lakosságának nagy része, kereskedő és kézműves polgárságának egésze elhagyott, s jórészt Magyarországra települt át. Erről tanúskodik egyes keleties jellegű mesterségek (például a bőrcserző "Tabakosok") megjelenése Budán, illetve Pécsen. Az "illír" ötvösök, szűcsök, csizmadiák, fazekasok stb. céhei céhkönyveiket is horvátul vezették (Pécsen fenn is maradtak ilyen iratok). A Magyarországra települt horvát polgárság fontos szerepet játszott több magyarországi város török idők utáni újjáépítésében.

A 19. században, miután a magyarországi horvát nemesség már korábban elmagyarosodott, eltűnt a magyar városok horvát polgársága is, ami hátrányosan érintette a hazai horvát kisebbséget, amelynek társadalmi szerkezet ekkorra vált szinte teljesen egyoldalú, majdnem

kizárólag parasztságból állt, legfeljebb néhány falusi kézművelés színesítette ezt az egyhangú képet. Néhány helyen akadt ingázó ipari munkás, s az értelmiséget jobbra csak egy-két horvát értelműnek megmaradt katolikus pap képviselte. A más értelmiségi pályákra kerülő horvát származású fiatalok a 19. század második felében, illetve a 20. század első felében egy-két kivétellel mind elmagyarosodtak.

Másként volt ez a 18. században, amikor a viszonylag erős hazai horvát polgárság bőkezű adományokat adott templomainak és megfelelő anyagi háttérrel biztosított a magyarországi horvát kultúrának is. A ún. magas kultúra igazi bázisát a 18. században, illetve a 19. század első harmadában az obszerváns ferencesek (1757-ig a bosnyák, majd ezután a Kapisztrán Szent János rendtartomány) budai rendi főiskolája köré csoportosuló budai horvát ferences kultúrkör tagjai jelentették, akik a horvát tudományosság szempontjából nagy jelentőségű - főleg nyelvészeti és történettudományi - munkásságuk mellett komoly szépirodalmi tevékenységet is folytatta, valamint számos što nyelvjárásban írt vallási tárgyú könyvet állítottak össze a nép számára, sőt, a 18. század második felében Budán horvát nyelvű kalendáriumot is kiadtak. A ferencesek középiskolákat tartottak fenn más hazai, horvátok által lakott városokban, így Baján és Mohácson is, bár ezek latin tanítási nyelvűek voltak, de a szerzetesek hozzájárultak a helyi horvát nyelvű elemi iskolai oktatás megszervezéséhez. A 18. század végén, a 19. század elején számos horvát faluban létesült horvát tanítási nyelvű elemi iskola (Pécsett a jezsuiták segítségével, Makár Iván báró magánadományokból 1722-ben alapítottak horvát iskolát.)

A 19. század közepétől kezdve azonban a gyorsan asszimilálódó magyarországi horvát nemesség és polgárság már egyre kevésbé biztosított anyagi háttérrel a magas kultúrának, amely a 20. század közepére szinte teljesen csak a népi kultúrára korlátozódott.

Ezt megelőzően azonban két magyarországi horvát népcsoport körében tapasztalható volt egyfajta "nemzeti-kulturális megújulás": a nyugat-magyarországi gradistyei horvátoknál és a bácskai bunyevácoknál. Az előbbieknél a tankönyvíró pedagógus Mihovil Naković és a papköltő Mate Meršić Miloradić játszottak úttörő szerepet, utóbbi Naše novine néven 1910-ben újságot is indított. A bácskai bunyevácoknál Ivan Antunović kalocsai segédpüspök játszott fő szerepet a mozgalomban, 1870-ben Bunjevačke i šokačke novine néven hetilapot alapított de támogatta 1884-ben a Mijo Mandić által elindított Neven című irodalmi folyóirat megjelenését is. Mindkét népcsoport körében felélénkült a kulturális tevékenység, olvasóköroket alapítottak, könyveket adtak ki. (Az első hazai horvát olvasóköro egyébként Pécsett alakult 1839-ben, de hamarosan megszűnt.) A hazai horvátok első politikai szervezete is Bácskában alakult meg 1913-ban Bunyevác-Sokác Párt néven, amely alapszabályában emelte ki, hogy e két népcsoport a horvátság integráns része. A trianoni békeszerződés által meghúzott határok több hazai horvát etnikai csoportot is kettészakítottak, így a baranyai sokácokat, a bácskai bunyevácokat és a sokácokat és a nyugat-magyarországi, gradistyei horvátokat. Ez utóbbiak többsége Magyarországhoz ragaszkodott, amit a Sopron melletti horvát község, Kópháza 1921-es népszavazási eredménye is igazolt.

A két világháború közötti időszakban jelentős asszimilációs nyomás nehezedett a hazai horvátokra, s az általános politikai légkör is éppen Trianon miatt a kisebbségekkel szemben ellenséges volt. Szinte teljesen háttérbe szorult a horvát nyelvoktatás a hazai horvát falvak iskoláiban is, ennek ellenére az asszimiláció a zárt falusi közösségekre kevésbé hatott. A hazai horvátság mindkét világháborúban az osztrák-magyar, illetve magyar hadseregben harcolva komoly véráldozatokat hozt.

A második világháború utáni rövid demokratikus kísérlet kulturális megújulást hozt a magyarországi horvátságnak. Sorra alakultak meg a hazai horvát falvakban a horvát tanítási nyelvű iskolák, létrejött az első horvát (illetve szerbekkel közös) középiskola, 1946-ban Pécsen, majd ugyanitt 1949-ben tanárképző szak indult a főiskolán. 1946-ban megalakult az első olyan hazai politikai szervezet, amely magába foglalta az összes hazai horvát népcsoportot, igaz a szerbeket és szlovénokat is. ez volt a Magyarországi Délszlávok Demokratikus Szövetsége. Politikai hetilap is indult Naše novine címmel.

E föllendülés elindította a hazai horvát értelmiség kialakulását is, de alig néhány évvel később a szovjet-jugoszláv szakítás, s a magyar-jugoszláv viszony emiatti megromlása súlyosan érintette a magyarországi horvát közösséget. A Rákosi-diktatúra idején letartóztatták a horvátság legaktívabb képviselőit, sokakat internáltak. A fiatal horvát tanítók, értelmiségiek, nemzetiségi aktivisták helyét jugoszláv sztalinista emigránsokkal pótolták. elterjedt egy mesterségesen integráló, délszláv unitarista nemzeti egységfelfogás, bevezették az egységes szerbhorvát (valójában szerb) nyelvet az iskolákban, sajtóban. Az ún. egységes délszláv irodalmi nyelv erőltetése a tanításban különösen nagy károkat okozott a teljesen eltérő nyelvjárást beszélő gradistyei és zalai horvátság körében, talán nem véletlen, hogy a regionális tudat éppen náluk kapott leginkább új erőre 1990, a demokratikus változások és a mesterséges délszláv egység megszűnése után. A szocialista korszak pozitívumának tekinthetjük viszont a nemzetiségi rádiós, illetve televíziós programok beindítását (1953, illetve 1980). Amikor a 1960-70-es években a magyar-jugoszláv kapcsolatok javulni kezdtek, a hazai horvát kisebbség is kapcsolatba került az anyanemzettel (pedagógus továbbképző tanfolyamokon való részvétel, kulturális csere, ösztöndíjasok kiküldése erősen korlátozott számban, kishatárforgalom stb.) de a határ és a politikai rendszer viszonylagos zártsága miatt e kapcsolatok nem váltak intenzívvé. Az 1971-es horvátországi események hatására a magyarországi horvát iskolákban, sőt a sajtóban is használni kezdték az addig egységesnek tekintett szerbhorvát nyelv horvát változatát. az iskolaügy azonban még az 1960/61-es tanévben súlyos csapást szenvedett, mert egy minisztériumi rendelettel megszüntették a horvát tannyelvű iskolák többségét.

A helyzet ma sem sokkal jobb, mindössze három ún. kétnyelvű horvát általános iskola (Hercegszántó, Pécs, Budapest) működik az országban, még a népszámlálás szerint is horvát többségű 9 magyarországi horvát faluban is a horvát nyelvet csak tantárgyként oktatják. Ugyanakkor van Pécsen és Budapesten kétnyelvű gimnázium. Horvát nemzetiségi nyelvi tanszék működik a pécsi egyetemen, s van horvát szak szombathelyen és Budapesten is. A horvát nyelvű oktatás megszüntetése, a hagyományos paraszti közösségek bomlása, az erőszakos tévesztés és a községi iskolák összevonása, a körzetesítés, a modernizációs folyamatok, a hagyományos paraszti kultúra háttérbe szorulása, s az a tény, hogy a modern tömegkultúrához a hazai horvátság csak a többségi nemzet nyelvén jut hozzá mind hozzájárult az 1960-as évektől napjainkig az asszimiláció felerősödéséhez, de a még oly gyakran irodalom és folklór centrikusnak bélyegzett hazai horvát kultúra és a kialakult horvát értelmiség, s a megmaradt kevés iskola fékezte a tudatváltás folyamatát. Ilyen körülmények között következett be a rendszerváltozás, amely a hazai horvát kisebbség életébe is komoly fordulatot hozott. 1989/90-ben megalakult a Magyarországi horvátok Szövetsége, majd fokozatosan, az anyaország, Horvátország függetlenné válásával párhuzamosan, de hazai horvát kezdeményezésre önállósodott (vagyis elvált a hazai szerbektől) a magyarországi horvát iskolarendszer és valamennyi média (újság, rádió, televízió).

Az 1990-es évek a magyarországi horvát kisebbség életében számos további jelentős változást hoztak. Az 1993-as kisebbségi törvény értelmében először 1994-ben, majd 1998-ban és 2002-ben országszerte helyi, illetve országos kisebbségi önkormányzatokat választottak, s ezzel a hazai

horvátság történetében először alakultak legitim, demokratikus úton megválasztott politikai vezető testületek. Az Országos Horvát Önkormányzat a kezdeti nehézségeken túljutva 1999-ben, illetve 2000-ben fontos lépéseket tett a törvény által lehetővé tett kulturális autonómia megalakítása felé, amikor saját kiadóvállalatot alapított, illetve saját kezelésbe vette a hercegszántói Horvát Tanítási Nyelvű Óvodát, Általános Iskolát és Diákotthont. Ugyancsak ebben az évtizedben több új országos jelentőségű horvát kulturális és tudományos intézmény alakult, így 1992-ben előbb a Pécsi Kiszínház tagozataként, majd 1994-től önálló intézményként megnyitotta kapuit a Horvát Színház. 1995-ben megalakult a hazai horvát kutatók munkáját koordináló, tudományszervező és kutatói munkákat egyaránt szervező Horvát Tudományos Kutatók Egyesülete, mely számos könyv mellett önálló irodalmi és kulturális folyóiratot is indított *Riječ* címen.

Sokcsevits Dénes